
Amra Imamović

POTREBA ZA RELIGIOZNOŠĆU KOD MLADIH

Rezime

Religioznost je značajan modifikator strukture vrijednosti i složen prediktor širokog spektra znanja.

U tekstu je proces predočavanja prirode potrebe za religioznošću razvijan posredstvom podastiranja direktnih priloga njenom razumijevanju kao što su: distinkcija između intrinzične i ekstrinzične religioznosti, Fowlerove faze u razvoju religioznosti te Franklovo razumijevanje vrijednosti religioznosti. Naravno, i indirektni prilozi su poslužili da se ova potreba jasnije sagleda u specifičnoj razvojnoj sekvenci kakva je mladost.

U aktuelnom povijesnom vremenu, kad su kulturne dinamike obilježene različitim promjenama i složenim napetostima između materijalnih i postmaterijalnih vrijednosti, odnos između mladih i religije postaje sve aktuelnija tema.

Pitanje koje se samo po sebi nameće jeste: zašto baš kod mladih?

U ovom periodu mladi se distanciraju od roditeljskog autoriteta i pokušavaju izgraditi vlastiti identitet te postići samoaktualizaciju od čega je neodvojiva religiozna dimenzija.

Potreba za shvaćanjem sebe i rekonstrukcijom vlastitog identiteta otvara mlade ljude za preispitivanje raspoloživih obzorja značenja i za traženje obzorja smisla u religiji.

Odgaj, kao djelovanje, pruža široko područje za pedagoške intervencije. Međutim, dosta je pitanja na području odgoja na koja se ne može konstruktivno odgovoriti bez religijske pedagogije. Na mnogovrsna pitanja koja otvara religijski odgoj potrebno je odgovoriti rezultatima interdisciplinarnih istraživanja, za što je kao početak potreban institut, koji bi inicirao i realizirao ovakve istraživačke projekte.

Ovovremene istraživačke ambicije religijske pedagogije duboko su utemeljene u prirodu njenog predmeta bavljenja, otvoreno, kreativno i poticajno određenje njenih pojmova i konstrukata.

Proces stasavanja religioznog kapaciteta osobe nije stihijski proces, već mu je potrebna znanstveno-stručna podrška, ili brižljivo planiranje, osmišljena realizacija i kriterijski utemeljena evaulacija. Pretpostavka začimanju procesa odgoja religiozne komponente osobe te njene neosporne konstituente, analiza je početne situacije, dakle, propitivanje prirode prisustva religioznog u osobi.

Bez ovog koraka neće se dogoditi podrška religioznom u mladoj osobi, već njegova blokada ili neutralizacija onog što u njoj kao ontološki resurs već postoji.

Potreba za religijskim odgojem prepoznaje se i u tome što bi religijski odgoj zaogrnuo znanje vrijednostima, ovim neophodnim korektivom i poticajem osobnog rasta u ljudskosti.

Ljudsko biće je biće potreba,¹ i premda nastoji za zadovoljenjem osnovnih tjelesnih potreba negdje u njegovoj dubini ječi potreba za ispunjenjem one druge, mnogo bitnije, duhovne "gladi".

Odgovor na duhovne potrebe mladih traži znanstvenu nadnesenost nad sadržajima i metodama koji mogu podstaći afektivni i kognitivni odgovor različitim razvojnim grupama, obezbjeđujući njihov osobni rast u vjeri.

Potreba za religijskim odgojem proističe i iz tog što promiče moralno-etičku dimenziju, koja će biti sposobna duhovno i spoznajno usmjeriti mladog čovjeka. Bez postojanja religijske pedagogije ontološka ukorjenjenost čovjekovih religioznih težnji i potreba ostala je bez formativne i odgojne punoće.

---

¹ Prema Maslowljevoj teoriji svako motivaciono ponašanje predstavlja kanal kroz koji se izražavaju i zadovoljavaju brojne potrebe. U dinamici ispunjenja želja, za koje Maslow smatra da su urođene, vlada određena pravilnost i red. Maslow je motive organizirao u pet osnovnih grupa: 1. fiziološke potrebe, 2. potrebe za sigurnošću, 3. potrebe za pripadanjem i ljubavlju, 4. potrebe za poštovanjem, 5. potrebe za samoaktualizacijom (Fulgosi, 1987:247).

Moralni odgoj, kojeg promiče religijski odgoj, oblikuje u odgajaniku specifične moralne sposobnosti koje se ogledaju u raspoznavanju, ispravnoj prosudbi, kreativnom programiranju moralnog dobra, sposobnosti koja predstavlja razvijenu i zrelu svijest kod odgajanika.

U formiranju razumijevanja ovakve religioznosti je i konstrukt intrinzične religioznosti.

Osoba ekstrinzične orijentacije smatra religiju instrumentom koji treba koristiti, religija postaje partner u čuvanju vlastita interesa, te se više drži do koristi od nje nego do njezinih zahtjeva i njezina autentičnog duha.

Nasuprot ovom tipu je intrinzična religioznost; to je religioznost po kojoj se živi, ona koja nadilazi osobne interese, koja je po prirodi širokogrudna, očituje poniznost u vlastitim sudovima, tolerantna je prema pogledima drugih, a prihvaća se i njeguje zbog samih njenih vrijednosti (Ćorić, 1998:91).

Prilog razvijanju intrinzične religioznosti prepoznajemo u posebnoj kvaliteti islamskog tradicionalnog obrazovanja. Pojavljuju se ozbiljni znanstveni zahtjevi za kompleksnim istraživanjem osebjnosti unutrašnje prirode tradicionalnog sistema odgoja i obrazovanja u islamu.

Islamsko obrazovanje, zbog svoje povezanosti sa svetošću, bavi se cijelim bićem muškarca i žene, što znači da mu nije cilj samo unapređivanje i obučavanje svijesti, već čitavog bića jedne osobe. S obzirom da je znanje svoje osnovno uporište imalo u Kur'anu, ono se nikad nije odvajalo od svetosti. Onog momenta kad se obrazovni sistem počinje odvajati od religijskog zaleđa, kad prestaje biti dio živućeg tijela jednog univerzuma, dovodi se u pitanje cjelovito obrazovanje jedne osobe.

Da bi se mogla postići obuka cijelog bića učenika (*terbijeh*), učitelj nije samo onaj ko je u službi prenošenja znanja (*muallim*), već je on i *murrebi*, učitelj duše i ličnosti.

Prenosilac znanja mora kod sebe posjedovati odgovarajuće moralne i duhovne kvalitete. Posjedovanje i prenošenje znanja bez prisustva ovih kvaliteta smatralo se opasnim.

Perzijski pjesnik Sena'i, naziva lopovima one osobe koje posjeduju znanje bez moralnih i duhovnih vrлина: „Ako lopov dođe s lampom, on će biti u stanju da pokrade vaše dragocjenosti“ (Nasr, 1994:119).

Krajem osamdesetih godina 20. stoljeća formirala se jedna nova teorija religioznosti koja je oslonjena na čovjekov kognitivni razvoj, ali i na kvalitet religijskog odgoja koji se manifestira u odnosu prema sebi i okolini i prema transcendentnom. Na ovaj način se postiže uvid u jedan proces dvostrukog

sazrijevanja, na jednoj strani uopće dimenzije čovjekove osobe i na drugoj strani dimenzija njegove religioznosti.

Dvije su poznate teorije religioznog razvoja: Goldmanova i Fowlerova. Prilično je popularna Fowlerova teorija religioznosti iz tog razloga što ova teorija ne ostaje samo na djetinjstvu, već nas strukturalno vodi kroz cijeli čovjekov život do u samu starost. S druge strane, značajna je i zato što Fowler drži da je religioznost pomoćnica i podupirateljica zdravog čovjeka prema odgovornoj, otvorenoj, integriranoj i ostvarenoj osobi.

Za naše istraživanje su posebno interesantna dva perioda: period u kojem je karakterističan prelazak u fazu formalno-logičkog mišljenja i period sposobnosti operiranja apstraktnim idejama i simbolima.

Na planu odgoja u vjeri to znači pojavu spremnosti za tzv. religijsku introspekciju koja se ogleda u sposobnosti da se izvede smisao i da se izvagaju i vrednuju ponuđeni religijski elementi.

Možemo reći da se dogodio skok iz infatilne religioznosti, koja se uglavnom oslanjala na najbližu okolinu, te da se okrenu religijskim konceptima i sadržajima, što znači da mogu krenuti prema religioznosti koja je istinska i osobna.

Raniju sklonost da eksperimentiraju dovest će u pitanje uobičajeno. Ukoliko je mladenačko iskustvo u tom periodu negativno, u odnosu na starije, vrlo je moguće da se mlada osoba, kad odraste, vrati iz moralnog idealizma u nižu fazu funkcionalne moralnosti gdje je ljudsko ponašanje sračunato, tržišno i sebično.

Fowler je ovu fazu nazvao sintetičko-konvencionalnom vjerom i interpersonalnim "ja", a nastaje u periodu od oko dvanaeste godine.

Prema Fowleru, u ovom periodu se prihvaća konvencionalna vjera, ali se među ustaljenom konvencionalnošću počinju praviti osobni izbori, a od različitih konvencionalnih zahtjeva počinje se osobno stvarati funkcionalna sinteza značenja i smisla.

U međuvremenu, dosegnuta perspektiva omogućava djetetu da se može staviti na mjesto drugoga, te da odatle tuđim očima sebe promatra.

Vjera je u ovom periodu povezana sa stvaranjem vlastitog identiteta u sljedećem smislu - Bog mi pomaže da postanem svoj, da budem prepoznatljiv kao „ja“ (Ćorić, 1998:113).

Četvrti stupanj Fowlerove religioznosti odgovara području u kojem vjerovanje jače prodire u osobnost, vlastita propitivanja i izbore. Smatramo to ključnom prekretnicom, senzitivnim intervalom za razvijanje zrele i produktivne religioznosti. Ovaj period religioznosti nastaje poslije sedamnaeste/

osamnaeste godine, a Fowler ga naziva individuiraјуća-reflektiraјуća vjera i institucionalno „ja“.

U ovom stupnju, kako to ističe Fowler, događa se određena kritičnost i prema sebi i prema drugima. To je stupanj razvoja u kojem je moguće kritički se odmaknuti od sebe te preispitivati i ponovno vrednovati preuzete vrijednosti i simbole. U tom procesu može se doći i do gubitka i do dobitka religioznog sadržaja (Ćorić, 1998:113).

Mladi ljudi tragaju i imaju potrebu za religioznošću koja je bliska emotivnosti, traže uvažavanje pozitivnog odnosa prema ljudskoj osobi, traže sposobnost suočavanja sa novim pitanjima životnog smisla, traže jasnu opredjeljenost prema pitanjima socijalne pravde i vrlo su oštri i prema najprikrivenijim pokušajima opravdavanja ili žmirenju pred nastojanjima da se dehumanizirana situacija ili društvo opravdaju.

U pogledu zahtjeva za tolerantnošću, u susretu sa drugačijim, mladi prave jasnu razliku između rezignacije i tolerancije koja se ne odriče vlastite istine i koja ne traži odricanje vlastitog usmjerenja već, štaviše, nudi razlog za svoju pojačanu angažiranost.

Mnoga istraživanja ukazuju da u religioznom izražavanju mladih sve više mjesta zauzimaju religiozni plurizam, sinkretizam i subjektivizam.

Mladi odbacuju religioznost koja je svedena na kulturnu baštinu i ne prihvataju vjeru svedenu na strogo ponavljanje religioznih ponašanja. Oni imaju potrebu za religioznošću koja je sposobna izraziti iskustvo vjere i u novim kulturnim oblicima, jednostavno imaju potrebu za religioznom porukom koja bi se mogla integritirati u itinerarij samoostvarenja, temeljnog imperativa kod mladih.

Ako je samoostvarenje, kako tvrdi psiholog, humanist Maslow² krajnja i jedinstvena vrednota kao daleki cilj kojem teže svi ljudi, onda mladi s pravom imaju potrebu za novom religijskom porukom, za živom religijskom porukom, koja će svojim religioznom sadržajima moći promicati osobni rast i dozrijevanje u vjeri. Da bismo potpunije sagledali potrebu za religioznošću, smatramo da nije nepotrebno i više puta ponoviti da ova potreba egzistira u psihološkoj punini osobe. Prilog razumijevanju psihološkog aspekta osobe je i Maslowljev taksonomski motivacijski model.

2 Abraham Harold Maslow rođen je u New Yorku 1908. godine. Mimo očeve volje odlučio je upisati filozofiju, a kasnije se opredijelio za psihologiju. Svojim profesorskim i istraživačkim radom cijelog je života, na raznim američkim sveučilištima, blisko povezan uz psihološki smjer koji je poznat pod imenom „treća psihološka sila“ ili humanistička psihologija. Umro je 1970. godine.

Relevantna sociološka istraživanja ukazuju da se danas religioznost mladih nalazi na razmeđu između distanciranja od institucionalnih oblika religioznosti i traženja novih oblika u različitim religijskim pokretima poput *New Age*, kako se danas naziva taj globalni pokret koji bi želio zahvatiti čitav svijet svojim idejama, pa tako i sa svojom religioznošću koja je u biti sinkretistička.

New Age je klasičan i do kraja doveden slučaj vjerovanja bez pripadanja, to je više neki 'štimumg', 'klima', 'ozračje', 'novi senzibilitet', 'neoblikovano stanje', a 'manje završeni i dobro zaokruženi sustav učenja' (Mandarić, 1999:40).

Religiozna situacija mladih ukratko se može izreći na slijedeći način: "Specifičnost sadašnjeg trenutka jeste težnja brojnih mladih koji žive tu raznolikost situacija i vrednota, da se u svakom okruženju ponašaju u skladu s tim okruženjem, ne težeći nekom jedinstvenom ostvarenju, ne težeći za povezivanjem suprotstavljenih zahtjeva i ne prilagođavajući razna iskustva vrednotama koje su prihvaćene u religioznoj skupini.

Tako se u ovom slučaju pojavljuje izbirljiva mlada osoba koja se prilagođava mnogostrukosti, raznolikosti i suprotnostima kulturnih odnosa i veza u svakodnevnom životu. Ta mlada osoba od svega preuzima ono što može zadovoljiti njene potrebe, međusobno povezujući raznolike i proturiječne zahtjeve a ne pitajući se kako bi ih mogla sastaviti" (Orlando, 2003:125).

Također, u današnjem konzumističko-hedonističkom društvu nailazimo na indiferentnost u različitim oblicima.

Znanstvenoj okupiranosti religijske pedagogije veoma su znakoviti, a stručnom angažmanu praktičara u religioznom odgoju izuzetna odgovornost, oni mladi ljudi koji su nezainteresirani za religiju (agnosticici), oni koji je odbacuju. Za takvu osobu vjera je stvar prošlosti, nešto što nema smisla, što je u svojoj biti beskorisno.

Da bismo mogli sigurnije, promišljenije i, nadasve, znanstveno relevantno kreirati religiozni odgojni aranžman, potrebno je poznavati oslonac koji rezultira ovakvim osjećanjima religioznog. Nije li to reakcija mladosti na neznakovitost sadašnje religiozne formativne ponude, s obzirom na konkretne životne zahtjeve, nešto poput prešutnog bunta?

Kad je riječ o mladima, sociolozi ističu da podmukla bolest od koje boluju nisu droga, SIDA, niti razne smrtne opasnosti nego indiferentnost, njihovo zatvaranje u sebe, u isključivo zadovoljavanje vlastitih želja i potreba ne računajući na onoga drugog, a time i Drugog (Mandarić, 1999:43).

U današnjim uvjetima, koji karakteriziraju odrastanje mladog čovjeka, teško je dati i profil onih koji svojim osobnim načinom traže ili slute duhovni poticaj.

Polet mladenačkog duha moguće je ostvariti uz obnovljeni duhovni poticaj. Tanahno tkanje potrebe za duhovnim kreće se od slutnje, preko osjećanja ili spoznatog, do življenja u premisivosti s Božijim postojanjem.

Buđenje interesa za obnavljanjem duhovnog, u našem vremenu, dolazi iz duboke potrebe za autentičnošću, za religioznom i duhovnom dimenzijom čovjeka, za njegovim nutarnjim svijetom i slobodom koju konzumističke i druge ponude savremenog doba nisu uspjele ispuniti.

Nadnesenost nad duhovni odgojni poticaj potreban konkretnoj osobi usložnjava i priroda nečijeg vjerskog i uopće životnog iskustva.

S obzirom da naše doba karakterizira individualistička atomizacija sistema značenja u kojoj je teško pronaći smisao, to obavezuje nas na jedan poseban odgojni pristup, kad je u pitanju mlad čovjek, iz kojeg nije moguće isključiti religijski odgoj.

Religijski odgoj u sebi sadrži privilegiran prostor susreta sa Bogom, u čemu mladi čovjek treba spoznati smisao svoga postojanja.

Smatramo da religijski odgoj ima presudan značaj u odgoju mladog čovjeka. U suprotnom, nedostatak one duhovne potke u sferi čovjekove ličnosti može dovesti do gubitka životnog smisla.

Budući da religijski odgoj predstavlja važnu odgojnu dimenziju i da nas podučava tome da život uvijek ima smisla, pitanje životnog smisla držimo privilegiranim prostorom religijsko-pedagoškog angažiranja, pa i korisnom povratnom informacijom o dometima i ograničenjima postojećih formi religijske edukacije.

Neki mladi ljudi religiozno povezuju sa izrazito osobnim traženjem smisla, dubokim zahtjevom za ubjedljivim, dakle, transcendentnim. U ovakvoj situaciji religijski odgoj konstituira vrijednosti, modele koji profiliraju svijet značenja za mladog čovjeka, pritom ističući da ljudski život uvijek i u svim uvjetima ima smisao.

Zov za ovakvom religijsko-odgojnom potrebom prepoznajemo u fino izbirljivim mladim ljudima u pogledu onoga što nudi odgoj u vjeri.

Religijsko-pedagoško nastojanje da se obezbijedi "govor koji se čuje" Univerzalnoj Poruci i u našem vremenu, može biti odgojno podržan svojim obnavljanjem preko ostvarivanja jedinstvenog smisla jedinstvene mlade osobe.

Psiholog humanističke orijentacije i osnivač logo terapije Viktor Frankl³ razvio je vrlo zanimljivo i produbljeno razumijevanje pitanje značenja temeljnih ljudskih vrijednosti. Vrednote po Franklu nisu stvari, nisu neka prirodna činjenica, već sve ono što čovjeku omogućuje da da smisao vlastitom postojanju. Mjesto vrednota je konkretan čovjek od kojega, vodeći računa o konkretno postojećim strukturama u prirodi, stvari dobivaju svoje mjesto (Barbarić, 1997:261).

U svojim djelima Frankl visoko pozicionira odgovornost kao bitnu osnovu ljudske vrijednosti. Za Frankla, onaj ko nije religiozan odgovornost osjeća sa vlastitom savješću, dok religiozan čovjek priznaje glas transcencije. Stvarnost koja se skriva iza ljudske odgovornosti uvijek je bila označena imenom Boga ili sličnim imenima.

Ovakvim govorom o vrijednostima Frankl je i nesvjesno njima otvorio religijsku perspektivu. Za Frankla, da bi čovjek otkrio smisao života polazi jednostavno od vrijednosti.

Zadaća svijesti svake osobe leži upravo u tome da otkrije jedinstveni smisao te konkretne osobe.

Nadalje, Frankl smatra da su univerzalne vrijednosti u opadanju iz razloga što je čovjek bombardovan sredstvima masovnog priopćavanja koja nude svoje "vlastite vrijednosti", pritom ističući da univerzalne/autentične vrijednosti, bez obzira na sve, nikad ne mogu nestati i prestati važiti, već se obnavljaju preko jedinstvenog smisla.

Stvarnost, kako ističe Frankl, koja se skriva iza ljudske odgovornosti, uvijek je bila označena imenom Boga ili sličnim imenima (Frankl, 1987:29).

Kod ovog autora primjetna je interpersonalna dimenzija vrijednosti, što podrazumijeva davanje i priznavanje drugih i drugačijih. Vrijednostima se ne može poučiti već one moraju biti proživljene, a njihovo uporište je u protagonističkom odgoju. To znači da ne možeš ponuditi svoj smisao nekom, ali mu možeš podastrijeti svoj primjer i na taj način ga izazvati da spozna svoj smisao.

Za Frankla vrijednosti imaju transindividualnu komponentu koja nije ničim uvjetovana.

---

³ Victor E. Frankl (1905-1999), bio je profesor neurologije i psihijatrije na Bečkom sveučilištu i profesor logoterapije na Međunarodnom sveučilištu u San Diegu (Kalifornija). Predavao je i na harvardskom sveučilištu te na sveučilištima u Dalasu i Pittsburgu. Razvio je posebnu psihoterapijsku metodu - logoterapiju. Napisao je knjige: *Život uvijek ima smisla*, *Nečujan vapaj za smislom*, *Psihoterapija i religija*, *Patnja zbog besmislena života*. Knjige su mu prevedene na 25 jezika (Frankl, 1987:11).

Vrijednosti se, ističe Frankl, mjere i očituju preko neuvjetovanog, apsolutnog, tj. samo od Boga stvari primaju vrijednosti, budući da je Bog prva i najveća vrijednost spram kojega sam život dopijeva u drugi plan.

Kad govori o smislu, Frankl ne koristi izraz stvaranje smisla već traženje, nalaženje i otkrivanje smisla.

On ne može biti dodijeljen već samo otkriven, a hijerarhiju vrijednosti u sebi određuje tzv. emocionalna intuicija.

Frankl govori o tri vrste vrijednosti: kreacijske, iskustvene i vrijednosti stava (Barbarić, 1997:265).

Kreacijske vrijednosti odgovaraju čovjekovoj konkretnoj i svakodnevnoj aktivnosti. Odgovoriti na situaciju vlastitim radom je vrijednost sama po sebi. Međutim, da bi postigao željeni učinak potrebno je uvjeriti čovjeka da je unutar vlastite ljudske odgovornosti svako odgovoran i neophodno potreban. Frankl nadalje ističe da nije važna vrsta posla već motiviranost, važan je odnos rada i ostvarenje čovjeka u potrazi za smislom vlastitog života.

Onog momenta, ističe Frankl, kad rad postane čistim i jedinstvenim načinom zarade, čovjek počinje živjeti zaboravivši svoj život. Instrumentaliziran rad guši čovjekove duhovne dimenzije. Frankl ističe da čovjeku današnjice treba smisao egzistencije.

Egzistencijalni vakuum koji je nastao kao posljedica osjećaja besmislenosti obuzima sve više mlade današnjice.

Religijski odgoj može mladima pomoći tako što će Univerzalnu Poruku predstaviti mladima kao utočište, kao pomoć da mladi ljudi lakše pronađu i daju smisao svom životu.

Čovjek je pozvan da nadvisi sebe, da nadiđe sebe, da stremi vječnome i da tako čini smislenom svoju egzistenciju.

Druge kategorije vrijednosti ili iskustvene, kako ih Frankl naziva, tiču se onoga što čovjek može uzeti od svijeta, pri čemu se ne odnosi samo na iskustvo ljubavi, koju Frankl smatra najvišom iskustvenom vrijednošću, već i na umjetničko, filozofsko i književno iskustvo.

Ljubavno iskustvo Frankl definira kao duhovno iskustvo kojim se približavamo nekoj osobi. Ovakvim primanjem ljubavi Frankl nudi personalističku viziju u kojoj čovjek postaje dar, on može darivati i biti prihvaćen kao dar.

Religijski odgoj drži da je sam Bog izvoriste sve ljubavi što implicitno posvjedočuju brojni Kur'anski ajeti.

Bog će dovesti narod kojeg On voli i koji Njega voli, snishodljiv prema vjernicima, nesmiljen prema nevjernicima. Dovest će ljude koji se bore na Božijem putu, ne strahujući od prigovora bilo kakvog prigovaratelja. (5: 54)

Vrijednosti stava spadaju u treću kategoriju vrednota, a pojavljuju se kao način na koji čovjek prolazi i postavlja se u različitim situacijama. Frankl je najviše ispitivao ove vrijednosti kao stavove prema životu i smrti.

Patnja čovjeka, smatra Frankl, pomaže čovjeku da ostvari veću zrelost. Čovjek putem patnje doseže unutarnju slobodu unatoč vanjskoj zavisnosti.

Za Frankla, smrt ne predstavlja poraz, već puninu, ispunjenje egzistencije.

U današnjem sekulariziranom svijetu postalo je teško čitati i vidjeti uporišta za transcendenciju u profanim stvarima.

Religijski odgoj namjerava pomoći mladima u njihovom očovječenju, da se sistematično i odgovorno suoče sa istinskim problemima života, sa samom tajnom postojanja, sa problemom konačnog smisla.

Kod Frankla je primjetna teocentrična perspektiva osobe koja se ostvaruje u radu, u ljubavi, u trpljenju i smrti. Shvaćanje da smrt ima smisao i za život, Frankl zasniva na besmrtnosti duhovne osobe (Barbarić, 1997:271).

Dodirnu tačku ove Franklove tvrdnje prepoznamo u islamskom učenju. Islamska tradicija je uvijek vrednovala ta iskustva po kojima čovjek lakše vidi transcendentnu dimenziju. Radi se o iskustvima po kojima se lakše osjeća i doziva problem posljednjeg razloga postojanja. Ona su znakovi transcencije ili pokazatelj religiozne problematike postojanja. Među takva privilegirana iskustva ubrajamo smisao života, vrijednosti, odgovornost i drugo, dakle, iskustva koja, također, postoje u Franklovoj antropološkoj misli.

Danas, kad se nalazimo na vrhuncu tehnološkog napretka, sve češće susrećemo mlade koji se pitaju koji je smisao života.

Pitanje smisla života je općeljudsko pitanje, prema tome, u ovom kontekstu i vjersko, jer je „nakalemljeno“ na čovjekovu duhovnu dimenziju.

Čovjek je u apsolutnoj potrebi za religijom bez koje je on, samo slučajno, ljudsko biće. Jedino kroz sudjelovanje u tradiciji, to jest u božanskom otkrivenom načinu življenja, mišljenja i bivanja, čovjek istinski postaje čovjekom i biva sposobnim otkriti smisao u životu (Nasr, 1995:134).

Religijski odgoj u svom fino iznijansiranom tkanju može pomoći mladoj osobi u ostvarivanju smisla.

Dostojanstvo čovjeka i njegova slobodna izgradnja predstavljaju se, posebno danas, kao vrijednosti koje treba ostvariti po svaku cijenu. U toj

perspektivi religijski odgoj ima vjerodostojnu snagu da ovaj neodgodivi zadatak potpomaže i promovira.

Zadaća religijskog odgoja ne ogleda se prvenstveno u konstatiranju dara spasenja i načina na koji se on priopćava čovjeku, već da pomogne mladima u njihovom traženju smisla života, smisla vlastite egzistencije.

Franklova iskustva pokazuju da je traženje smisla posebno otvoreno i prikladno za religiozni razgovor i za religiozni odgoj.

Religijski odgoj može preuzeti ovo iskustvo kao svoje polazište, ukoliko ga, polazeći od čovjeka, usmjerava i vodi prema Božijem postojanju.

Za Frankla svaki čovjek, dok je otvoren vrijednostima i posjeduje vrijednosti koje želi ostvariti, ima i mogućnosti da mu život bude ispunjen smislom.

Potreba za religijskim odgojem je nesumnjivo potreba za razumijevanjem i traženjem životnog smisla.

Proces predočavanja prirode potrebe za religioznošću razvijan je posredstvom podastiranja direktnih priloga njenom razumijevanju kao što su: distinkcija između intrinzične i ekstrinzične religioznosti, Fowlerove faze u razvoju religioznosti te Franklovo razumijevanje vrijednosti religioznosti. Naravno, i indirektni prilozima su poslužili da se ova potreba jasnije sagleda u specifičnoj razvojnoj sekvenci kakva je mladost ■

THE NEED FOR RELIGIOUS FEELINGS AMONG THE YOUTH

Amra Imamović

Summary

Religiousness is an important modifier of the structure of values and a complex predicator of a wide spectrum of knowledge.

In this essay, the process of examination of the nature of the need for religious feelings is developed through direct propositions on how to understand it, such as: the distinction between intrinsic and extrinsic religiousness, Fowler's stages in the development of religiousness and Frankel's understanding of the value of religiousness. Indirect contributions were also used to examine this need more clearly, in a particular stage of development of an individual, i.e. youth.

Literatura

1. Bešir, M. (2006); *Muslimanski tinejdžeri*, Libris, Sarajevo;
2. Ćorić Š. (1994); *Psihologija religioznosti*, Jastrebarsko, Naklada Slap;
3. Frankl, V.(1987); *Nečujan vapaj za smislom*, Zagreb, Naprijed;
4. Frankl, V. (1997); *Ostvarivanje smisla života kroz temelje ljudske vrednote prema V. E. Franklu*, časopis Kateheza, Zagreb, KSC;
5. Filipović, A. (1995); *Didaktika školskog vjeronauka*, časopis Kateheza, Zagreb, KSC;
6. Fuček, I. (1995); *Zahjev života po vjeri*, časopis Kateheza, Zagreb, KSC;
7. Fulgosi, A. (1987); *Psihologija ličnosti*, Školska knjiga, Zagreb;
8. Gudjons, H.(1993); *Pedagogija temeljna znanja*, Educa, Zagreb;
9. Hafizović, R. (1999); *Temeljni tokovi sufizma*, Bemust, Sarajevo;
10. Jukić, J.(1997); *Lica i maske svetoga, ogledi iz društvene religiozije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb;